

Drugi Red Labuda

Savić, Lucija

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Academy of Applied Arts / Sveučilište u Rijeci, Akademija primijenjenih umjetnosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:279:352958>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-10**

University of Rijeka
Academy of
Applied Arts

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Academy of Applied Arts - Repository APURI](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
AKADEMIJA PRIMIJENJENIH UMJETNOSTI

DIPLOMSKI RAD
DRUGI RED LABUDA

Lucija Savić

Rijeka, srpanj 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
AKADEMIJA PRIMIJENJENIH UMJETNOSTI
DIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ PRIMIJENJENIH UMJETNOSTI

DIPLOMSKI RAD
DRUGI RED LABUDA

prof. art. Mladen Mikulin

Lucija Savić

Matični broj: 1559

SAŽETAK

U svom diplomskom radu pišem o tome kako me balet inspirirao za izradu crteža, prema kojem sam odlučila napraviti skulpturu stopala balerina. Na početku donosim činjenice o nastanku ideje inspirirane balerinama i njihovim životima. Kasnije pišem o razlozima odabira stopala balerina kao motiva. Nakon toga, opisujem inspiracije i ljude koji su mi bili uzori i koji su važni za moj način promišljanja umjetnosti. Na samome kraju opisujem izradu diplomskog rada te materijale koje sam koristila. Također spominjem pokušaje i pogreške, kao i improvizacije koje su poslužile za dolazak do željenog rezultata.

SUMMARY

In my thesis, I write about how ballet inspired me to make a drawing, based on which I decided to make a sculpture of a ballerina's foot. At the beginning, I present the facts about the origin of the idea inspired by ballerinas and their lives. Later I write about the reasons for choosing ballerina's feet as a motif. After that, I describe inspirations and people who were my role models and who are important for my way of thinking about art. At the very end, I describe the creation of the thesis and the materials I used. I also mention trials and errors, as well as improvisations that were used to reach the desired result.

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	I
SUMMARY	II
1. UVOD.....	1
2. IDEJNO POLAZIŠTE	2
3. MOTIV BALERINE U LIKOVNOM DJELU.....	2
4. PODSVIJEST IDEJA I PROCES RAZRADE	4
5. INSPIRACIJA I UZORI	5
6. IZRADA DIPLOMSKOG RADA	11
7. ZAKLJUČAK.....	37
8. LITERATURA.....	38
9. POPIS ILUSTRACIJA	40

1. UVOD

Inspirirana baletom i njegovim svijetom, započela sam dugi proces promišljanja, skiciranja i kreiranja rada. Prva materijalizirana ideja bio je crtež koji je poslužio kao inspiracija za skulpturu. Kako bih provela svoju ideju u djelo, tj. crtež u skulpturu, bilo je potrebno eksperimentirati s materijalima, što je na kraju dovelo do željenog efekta.

Diplomski rad sastoji se od dvije skulpture stopala balerina, tj. jednog para stopala. Važno je bilo ideju, tj. poruku, uspješno prenijeti u rad, odnosno prikazati težinu i muku jednog stopala pored ljepote i elegancije drugog. Vrlo važno mi je bilo da skulptura bude vjerna crtežu. Crtežom sam uspjela izraziti efekt težine koji sam željela postići pa mi je bilo važno taj efekt vjerno prenijeti i na skulpturu. Kako se s materijalima koje sam koristila prvi put susrećem na ovakav način, bilo je dosta eksperimentiranja i improviziranja kako bih dobila željeni rezultat.

Čarobni svijet baleta još me od djetinjstva fascinirao, ali ne u smislu da bih se njime bavila, već u umjetničkom smislu. Ono što me najviše oduševilo jest taj nevjerojatan duh, samodisciplina i posvećenost koju balerine moraju imati da bi svijetu predale svoju magiju.

Balet i život balerina i baletana podsjećao me na samo umjetničko stvaranje, na religiju, sport i ostale zanate za koje je potrebna samodisciplina. To me je inspiriralo da vlastitu disciplinu usmjerim prema svojem radu, da se žrtvujem i neumorno dajem sve od sebe kako bih ostvarila svoj zadani cilj, bez obzira na to što nisam znala hoću li na kraju u tome i uspjeti.

2. IDEJNO POLAZIŠTE

Balet je jedan poseban svijet. Ono po čemu su mnogi umjetnici poznati jest činjenica da se često izoliraju od svijeta kako bi u samoći stvarali. Navedena izolacija potrebna je za kreativno stvaranje i promišljanje. Kod baleta je ista situacija. Balerine zajedno nastupaju i pripremaju se za predstavu, ali, s druge strane, svaka balerina je sama te se svim svojim snagama bori do vrha. Balerine svojom disciplinom i mene nevjerojatno inspiriraju da činim isto u umjetnosti, da joj posvetim svaku sekundu. Na taj način su me inspirirale još u djetinjstvu. Gledajući balerine kako se bore te promatrajući njihovu samodisciplinu, čini i mene discipliniranijom i borbenijom.

Balet i baletni život, ako bi se tako mogao nazvati, podsjeća na religiju. Svijet balerina, u zidovima prostora gdje vježbaju i imaju probe, njihov je samostan, a pozornica njihova katedrala. Navedeni zidovi podsjećaju me na vlastite zidove ateljea koji je meni također ujedno i samostan i katedrala, mjesto za život i mjesto za rad.

Disciplina i izolacija iziskuju veliku osobnu žrtvu za koju je potrebno imati hrabrosti i spremnosti. Nije svatko spreman cijeli svoj život, iz dana u dan, predati za jednu stvar, na način da se posveti nečemu, a da mnoge užitke života ostavi sa strane, na čekanje. Za takvu žrtvu treba imati dovoljno dobar razlog. Ukoliko razlog ne postoji, žrtva može postati patnja.

3. MOTIV BALERINE U LIKOVNOM DJELU

Kada govorimo o samom motivu, pojavljuje se pitanje zašto sam odabrala baš stopala balerina. Zašto ne nešto drugo? To bi moglo biti stopalo bilo kojeg čovjeka, ruke radnika, tijelo stare žene koja je cijeli život rađala, išibana leđa obrednika, stopala radnika u solani, puna krasta. Zašto baš stopala balerina?

Kada sam prvi puta vidjela fotografiju stopala balerina, bila sam istinski šokirana, a istovremeno i zadivljena. Ta fotografija otkrivala je svijetu snažnu poruku koja govori o snazi duha i tijela.

Dva su smjera u kojem možemo ići – jedan je trud i težak rad, a drugi sama umjetnost i estetika, tj. poezija te profesije.

Kakav to nagon tjera osobu da se dignu na same vrhove svojih prstiju te pleše na njima? Navedeno zvuči kao apsurdna ideja! To je najbolnija, najteža poza za tijelo na koju bi čovjek sam sebe mogao nagovoriti i to raditi satima, iz dana u dan, godinama, a sve da bi izveo ples, pokret, ideju, prenio emociju. To je nešto što mi je oduvijek bilo fascinantno – zašto to činiti i kako netko nađe snagu za to? Što je to u čovjeku da ga gura da se nemilosrdno bori protiv samog sebe i naizgled nerješivih situacija? Na kraju, čovjek uvijek nekako pronade pravi put. Taj trenutak uspjeha koji se odvija pred našim očima inspirira nas da ustrajemo i da činimo isto. Tu se radi o duhu, o neumornoj snazi čovjeka da ojača i bude fleksibilan u raznim situacijama. Dok gledamo balet, snaga duha i tijela isprepliće se nama pred očima i daje nam snage da radimo isto u našim životima.

Koliku žrtvu je čovjek spreman podnijeti za jednu ideju i provedbu te ideje u djelo? Što to čovjeka tjera da napravi jednu skulpturu od dva metra u kamenu? Što je to tjeralo Michelangela da četiri godine izdrži ležeći na skelama da bi oslikao strop Sikstinske kapele ili jednog redatelja da neumorno piše scenarije i snima filmove, a sve to znajući da možda za ništa od toga nikoga neće biti briga? U tom trenutku to je možda najveća žrtva koju čovjek može dati za jedan rad. Kako znamo da će se išta od toga isplatiti? To ne možemo znati. Ima li išta od toga smisla? Ima li žrtva smisla? Navedeno možemo samo pretpostaviti i nadati se.

Ono što nam ostaje i u što čvrsto vjerujemo jesu nada i vjera da će jednoga dana, možda kada nas više i ne bude, naša djela biti viđena, prepoznata, ostati zapisana, a ne tek tako nestati s vremenom. Na kraju dana čovjek ostaje sam sa sobom, sa svojim kreativnim umom koji je nezasitan. Čak i kada ostane u sjeni, on nastavlja raditi jer ne može drugačije, ne može protiv sebe.

Možda razlog umjetnikovog neumornog stvaranja nije samo taj da bi došao do publike, već je to možda očajna potraga za dalekim bratom, nekim nalik sebi. Kada nemaš s kime voditi razgovor, tada napravi jedno djelo i čekaj da s druge strane, iz blizine ili s drugog kraja svijeta, za godinu, dvije ili deset, netko pokuca i pita o njemu. Možda to bude starac, student, žena, dijete...

Drugo što se veže za ideju balerina jest estetika. U baletu se stječe dojam da balerine gotovo lebde na vrhovima svojih prstiju, izgledaju nestvarno, bestežinsko, bez obzira na bol i koncentraciju koju trebaju imati da bi mogle izvesti jedan, na oči lagan, pokret, poput zamaha vjetra. Predivna je fotografija stopala koje izgleda poput perca, elegantno i bijelo,

a stoji pored krvavog stopala punog rana, slomljenih krvavih noktiju, zglobova i prstiju deformiranih pod pritiskom težine tijela. Balerine svoja deformirana stopala cijeli život skrivaju pod predivnom papučicom. Da nisam obratila pozornost na to, ni ja ne bih, zbog dojma i elegantnosti koje ostavljaju, znala kako im stopala izgledaju.

4. PODSVIJEST IDEJA I PROCES RAZRADE

Na samom početku, kada nastaje skica, tj. ideja, ne znam točno što ona predstavlja jer dolazi iz podsvijesti. Prije nego započnemo rad, važno je sebi osvijestiti ideju kako bismo umanjili mogućnost pogreške. Da bismo to izbjegli, potrebno je skicirati, pisati, istraživati, kako bismo sebi što bolje obrazložili željeni izgled djela. Tek kada je sve jasno, možemo početi s pripremom za rad. Dok radimo ili crtamo crtež, ideja nam se dodatno razjašnjava i važno je samo imati riješene velike korake prije nego krenemo raditi.

Osvještavanje ideje iziskuje mnoge skice, zapise i istraživanje. U procesu istraživanja pokušavam sebi osvijestiti ideju. Tijekom istraživanja ne nalazim konkretne odgovore i razloge, već pojedine dijelove koji me inspiriraju u određenom smjeru promišljanja. Da ideja "sjedne" u glavu, nekad treba nekoliko dana, nekad tjedan ili dva, a ponekad i nekoliko mjeseci ili godina. Ponekad je neke ideje najbolje pustiti da same sazriju tijekom vremena. Posebno me inspiriraju filmovi koji u meni, iz meni nepoznatog razloga, bude razne ideje. Razlog zašto čovjek reagira na nešto jače, a na neke druge stvari slabije, urezan je duboko u podsvijesti. Vrlo se često razlozi kriju u djetinjstvu ili čak u nasljedstvu predaka.

Tijekom crtanja crteža, bilo mi je jasno kakvu ideju on predstavlja. Nakon završetka crteža, bila sam i više nego zadovoljna, ali konstantno sam imala osjećaj da nešto nedostaje, da nisam sigurna što bih dalje s njim. Sve ostale ideje javljale su mi se uvijek kao skulpture. Nedugo nakon toga, došla sam na ideju da bih možda mogla napraviti skulpturu balerinih stopala. To je ono što mi je otvorilo polje razmišljanja u materijalima, što je dodalo još sloj dubine radu – točno ono što je nedostajalo.

Balerinina stopala predstavljaju i stopala konobara, košarkaša, ruke klesara, stolara. Ona predstavljaju jednu osobnu žrtvu za uspjeh ili što god to bilo u životu pojedinca.

Prvo, golo stopalo predstavlja rad, muku, teret, znoj, krv, žrtvu, a drugo stopalo u papučici predstavlja uspjeh, ono sjajno, nježno, lepršavo i elegantno.

Djelo često nadživi čovjeka te čovjek, često nepoznat, ostane u sjeni toga rada. Djelo je ono što čovjek prenese iz duhovnog u fizičko te ostaje i nakon što njega više ne bude, kao stare ruševine Rima, minule civilizacije ili radovi Michelangela koji su sačuvani i do danas, Sikstinska kapela itd. Sve su to tragovi čovjeka ostavljeni u vremenu, ostavljeni nama da ih dalje proučavamo i razumijemo. Ili pak poput prehistorijskih otisaka ruku na zidovima špilja, kako je i rekao Ivančević u svojoj emisiji: „...možda je u biti najpotresniji znak koji je čovjek ostavio, upravo znak o svom razumijevanju znaka. Taj znak koji govori da je čovjek znao da se pomoću znakova možemo sporazumijevati. Činjenica da je postavio svoju ruku na zid i da ju je premazao s bojom ili čak s krvlju životinje, žrtvene, i da smo tako dobili negativ, kao što to vidimo na slikama iz prehistorije. Svjedočanstvo je da je on kao iskusni lovac, znajući da svaka životinja ostavlja trag za sobom, znao da će netko poslije njega doći u tu istu spilju, da će vidjeti otisak te njegove petoprstne ruke, i da će znati "živio je tu čovjek, i htio mi je saopćiti da je bio i da zna da ću i ja doći i da ću razumjeti njegovu poruku". Zaista, nakon nekih 20-ak tisuća godina, mi smo došli i pročitali smo i razumjeli smo što nam je htio reći.“¹

Iako je tu Radovan Ivančević govorio o samom znaku, nadam se da će se razumjeti način na koji sam htjela povezati temu, tj. ideju. Mi isto radimo kroz svoja djela, a pogotovo kroz umjetnost, gdje se jedna ideja, tj. priča, sažima u jednu formu koja ostaje na budućim naraštajima da je čitaju, istražuju te da ta ideja ne umre s vremenom, nego da ostane negdje zapisana, u bilo kojem obliku (bilo to slika, crtež, skulptura, knjiga ili pak film). Zanimljivo je kako vrijeme utječe na rast ili pad same ideje. Ideje koje su snažne vremenom rastu, a one koje to nisu brzo se zaborave.

5. INSPIRACIJA I UZORI

Oduvijek su me inspirirali film i animacija. Kao jedna od tehničkih stvari u filmu, zanimao me pokret te sam zbog toga počela crtati stripove kako bih mogla "uhvatiti" navedeni pokret u kadru i napraviti tranziciju pokreta kroz stranicu stripa. Također mi se

---

¹ Radovan Ivančević: Stilovi, razdoblja, život – 01 Prehistorija, kameno doba, zemljano doba – DOKU Radovan Ivančević, Youtube

sviđao način na koji se u stripu razvija priča jer je sličan filmu. To je ono što me inspirira za izradu skulpture – prikazivanje pokreta ili iluzije pokreta. Kod moje skulpture bilo mi je važno prikazati "živost" stopala – težinu jednog, a lakoću i ljepotu drugog. Skulptura treba odavati dojam "vibriranja" životom.

O sličnome govori Walter Isaacson o Verrocchiju i Leonardu. Verrocchio je, osim slikar, prvo bio kipar. „Ta sposobnost da na nepomičnome umjetničkom djelu prikaže suptilnost pokreta, bila je jedan od Verrocchijevih podcijenjenih talenata i Leonardo će je usvojiti, a zatim uvelike nadmašiti sa svojim slikama. Verrocchio je više od mnogih umjetnika koji su mu prethodili, svoje kipove prožeo uvrtnanjima, zavijutcima i tekućim pokretima. Na njegovu brončanu kipu „Nevjerni Toma“, započetome još u vrijeme dok je Leonardo bio šegrt, sveti Toma okreće se ulijevo dotaknuti Isusovu ranu, koji se izvija udesno podižući ruku. Taj dojam pokreta pretvara kip u pripovijedanje jer ne prenosi samo pokret, već i priču, onu ispričanu u Evanđelju po Ivanu kad Toma sumnja u Isusovo uskrsnuće i reagira na njegov nalog: „Pruži ruku svoju i stavi je na moj bok.“ Kenneth Clark je to nazvao „prvim renesansnim primjerom složenog tijeka kretanja kroz kompoziciju, postignuta kontrastnim osim likova, što je Leonardo uzeo za glavni motiv svih svojih konstrukcija“. Osim toga, možemo još vidjeti Verrocchijevu ljubav prema pokretu i protoku u kosi svetog Tome i u Isusovoj bradi, gdje ponovno imamo senzualno izobilje spiralnih uvojaka i čvrstih kovrča.“²

Slika 1: Andrea del Verrocchio, „Nevjerni Toma“, 1483.

---

² Walter Isaacson: Leonardo da Vinci, biografija, Zagreb, Školska knjiga, 2021.

Još kao dijete, Leonardo da Vinci me strašno inspirirao i u meni budio ono dječje čuđenje. U svojim slikama pazio je na sve male detalje kako bi dobio osjećaj da njegove slike vibriraju životom, iako su statične, poput „Mona Lise“. Na taj način i danas promatram svoje stvaranje – želim skulpturu koja je u statičnoj, a ne dinamičnoj pozi, prikazati kao da "vibrira" životom, tj. kao da bi pred očima gledatelja mogla zaplesati, iako je u sasvim statičnom položaju.

Lijevo: Slika 2: Leonardo da Vinci, „Mona Lisa“, 1503., Sredina: Slika 3: Leonardo da Vinci, „Ginevra de' Benci“, 1474.-78., Desno: Slika 4: Leonardo da Vinci, „Studija vode“, 1508.-9.

Veliku inspiraciju nalazim u filmovima redatelja poput Bergmana, Larsa von Triera, Tarkovskog, Kim Ki Duka, Kieslowskog, Jodorowskog te Victora Ericea.

U njihovim filmovima sviđa mi se kombinacija kompleksnosti i dubine samih ideja kojima se bave te način na koji snimaju filmove. Film, za razliku od svih drugih umjetnosti, daje nešto što nijedna druga umjetnost ne može dati, a to je vrijeme.

„Što je suština redateljskog rada? Mogli bismo to definirati kao oblikovanje u vremenu – „*Sculpting in time*“. Baš kao što kipar uzima komad mramora i, svjestan značajki svojeg gotovog djela, uklanja sve što nije dio njega – tako i redatelj iz "grumena vremena" sačinjenog od ogromnog, čvrstog skupa živih činjenica, odsijeca i odbacuje sve ono što mu ne treba, ostavljajući samo ono što će biti element gotovog filma, što će se pokazati sastavnim dijelom kinematografske slike.“³

Prema riječima velikog ruskog redatelja, Andreja Tarkovskog, film je „oblikovanje u vremenu“. Film kao medij omogućava oblikovanje prolaska vremena na način koji nije

---

³ Andrej Tarkovski: *Sculpting in time*, 1989., str. 63.

moću u drugim umjetnostima i na taj način stvara emocionalno i duhovno iskustvo za gledatelja. To mu daje nenadmašivu moć nad drugim umjetnostima. On je kombinacija slike, zvuka, glazbe i vremena. Time film ima najveću moć prodrijeti do gledatelja na način na koji druge umjetnosti ne mogu, a još k tome, ljudi ne trebaju biti izvan kuće da bi to doživjeli, već u svojem vlastitom domu. Ono što me oduševljava nisu samo ideje, nego kako ih postaviti u kadar te kako kadrove u filmu smjestiti na način koji je moćan i postepeno vodi glavnoj ideji filma.

Lars von Trier u svojim filmovima, usporavajući ih, naglašava kadrove kako bi dobio sliku koja izgleda poput renesansne.

Lijevo: Slika 5: Lars von Trier, „Melankolija“, 2011., Desno: Slika 6: Lars von Trier, „Ples u tami“, 2000.

Slika 7: Lars von Trier, „Lomeći valove“, 1996.

Lijevo: Slika 8: Andrej Tarkovski, „Stalker“, 1979., Sredina: Slika 9: Andrej Tarkovski, „Žrtva“, 1986., Desno: Slika 10: Andrej Tarkovski, „Ivanovo djetinjstvo“, 1962.

Ako me film toliko inspirira, zašto ga onda ne napravim? Zašto odabirem skulpturu i kakve ona veze ima s filmom? Iako bi voljela snimiti vlastiti film, ipak sam odabrala kiparstvo.

Kroz film je puno lakše prikazati ideju zbog široke mogućnosti korištenja raznovrsnih medija. Meni je inspirativnije proučavati kako ideju koju imam "zarobiti" u jedan kadar te biti u stanju esenciju ideje prikazati u njemu. Velik mi je izazov dokazati sebi da tu ideju mogu prikazati kroz skulpturu.

„Uvjeran sam u načelo prepreke jer to postaje igra umjesto dužnosti. Zabavno je što potpuna sloboda nije nimalo umjetnički zanimljiva, začudo. Također možete osjetiti u kakvoj su političkoj situaciji ljudi bili. Tarkovski je, na primjer, svoje najbolje filmove napravio u Sovjetskom Savezu, jer je bio u čudnoj potlačenoj situaciji, ali je pronašao nišu, pa mu je vraćena naklonost. Čim je došao u Italiju i Švedsku, za mene to više ne funkcionira. Očigledno, morate imati lanac oko vrata, nekako. To je kao sportaši koji sami sebi otežavaju stvari ili cirkuski izvođači koji rade nešto što je malo teže i tako postaje nagrada za sebe. Popularno je gledište da umjetnici moraju biti siromašni da bi pisali. Dostojevski je uvijek pisao petkom ujutro prije nego što je morao predati.“⁴

Lars von Trier govori o nečemu što i ja osjećam. Ljudi uvijek imaju potrebu raditi kompleksnije stvari kako bi napredovali. Kada me ljudi pitaju o razlogu bavljenja kiparstvom, često ne znam što reći, osim da to volim raditi, ali taj osjećaj je mnogo kompleksniji i pun je straha i osjećaja uzbuđenja te hrabrosti zbog izrade nečega čega me je strah.

Ponekad pomislim kako je prelako ako samo ispričam priču. Razmišljam kako si mogu otežati to prepričavanje i hoću li uspjeti naći način. Takva jedna restrikcija, otežavanje situacije, tjera čovjeka na pronalaženje kreativnijih rješenja. Kako kaže Lars, „kao atletičari koji sebi otežavaju postavljajući si različite prepreke u treningu“. Jedna od takvih vježbi može biti vezanje ruku dok hodamo preko rampe. Oduzimamo si sve mogućnosti i postavljamo čvrste granice unutar kojih se borimo, a time se razvija kreativnost. Kreativnost, barem ja to mislim, ne može se razviti bez te borbe. Danas je vrlo popularna misao da sve granice moraju biti otvorene, a čovjek maksimalno slobodan kako bi mogao stvarati. Navedene granice važne su za razvoj kreativnosti. Poteškoće i granice, iako su okovi oko naših gležnjeva, potrebni su za rast i razvoj. Ponekad čovjek

---

⁴ Lars von Trier: Lars von Trier: The Burden From Donald Duck, Louisiana Channel, Youtube, 2020.

ne može kontrolirati okolinu i ovisi o političkoj situaciji u kojoj se nalazi njegova zemlja. Ponekad razne situacije iz nas iziskuju potrebu razvitka kreativnosti kako bi se mogli boriti sa stvarnošću. Neki ljudi taj dio kritiziraju i to mi je shvatljivo jer reakcije najviše proizlaze iz straha od drukčijeg, novog i nepoznatog.

Teresa Focades je katalonska liječnica, benediktinska časna sestra i društvena aktivistica. Poznata je po svojim kontroverznim stavovima o crkvi, javnom zdravstvu i katalonskoj neovisnosti. Inspirirala su me njezina stajališta o slobodi, pri čemu u svojoj knjizi „Vjera i sloboda“ govori da, dolazeći u samostan u najvećem ograničenju, nalazi osjećaj najveće slobode. To može zvučati kontradiktorno – ograničenje i sloboda, vjera i sloboda. Ograničenje ne može biti sloboda, ali daje osjećaj unutarnje slobode. Navedeno me inspiriralo na promišljanje o mojem radu, u smislu kako su balerine u vlastitoj sputanosti na isti način stekle osjećaj moći i slobode.

Vrlo je čudno o tome pričati i teško je taj osjećaj opisati ako ga niste osjetili. Naravno da je lijepo uživati u svim aspektima života, ali ima nešto poetično i poticajno kada čovjek samom sebi postavlja granice.

Još kao dijete shvatila sam koliko čovjek može podnijeti boli, bilo fizičke ili emocionalne. Uvijek su govorili da svi imaju svoje granice, no iskustvo koje sam ja imala, tj. odgovor koji sam dobila kao dijete, bio je da svi imaju granice, ali vrlo često se one mogu pomicati. Možda je to nužno da bi čovjek mogao rasti. Mislim da svatko od nas ima velike potencijale u sebi koje nikada ne otključa zbog nekih stvari kojih smo bili pošteđeni. I dobra i loša iskustva promijene čovjeka, dodaju tu iskru. To je taj mali detalj koji pretvori nekoga u Nietzschea, Dostojevskog, Marinu Abramović, Bergmana. To je ta mala iskra koja zapali vatru, koja transformira čovjeka u nešto veće. To je kao zapaljena slika koju je Marina Abramović vidjela kao dijete ili kada je gledala nebo i let aviona te shvatila da joj je samo nebo granica. Ili pak nešto puno gore, kao što je iskusio Dostojevski koji je bio vrlo dobar pisac prije nego je završio u zatvoru te skoro bio smaknut. Iz zatvora se nije vratio kao Dostojevski koji je tamo završio, a pisanje mu je postalo daleko ozbiljnije i iskrenije.

Marina Abramović je tijekom svojeg života navedeno i dokazivala, a pogotovo u performansu „Rhythm 0“, u kojem je vidljivo do kojih su granica ljudi spremni ići. Također je pokazala koliko ona sama može pomicati vlastite granice u kojima raste. Tijekom ostatka života radila je performanse u kojima je trpjela grozne bolove bivajući u jednoj pozi satima, svaki dan, po mjesec dana. Potrebna je strašna disciplina da se izdrži takva vrsta boli. Tijekom cijelog svojeg života, kroz performanse je dokazivala nemilosrdnu izdržljivost tijela kada ga se gura do njegovih apsolutnih granica.

Lijevo: Slika 11: Marina Abramović, „Rhythm 0“, 1974., Sredina: Slika 12: Marina Abramović „Rhythm 5“, 1974., Desno: Slika 13: Marina Abramović „The artist is present“, 2012.

Ovo je ono što me inspirira u umjetnosti – težina koju pokušavam dobiti u svojoj skulpturi. Jedna noga je teška, dok je druga lagana. Teška noga zapravo je ta koja se krije iza prekrasne papučice te se nju nikada ne vidi. Vidi se samo ljepota izvedbe, ali rijetko tko se pita kako je to izvedeno. Zbog navedenog mi je još nevjerojatnije promatrati balerine, kako kroz svu tu bol i rane na stopalima i prstima, one još uvijek bestežinski plešu.

6. IZRADA DIPLOMSKOG RADA

Oduvijek su me privlačili ples i balerine – ne toliko da bih se time bavila, već sam osjećala potrebu crtati ih. Navedeno nisam dovoljno ozbiljno shvatila, sve dok nisam vidjela jednu sliku koja mi je bila inspiracija, tj. šibica koja je zapalila vatru te inspirirala izradu ovog rada. U Photoshopu sam uredila fotografiju koja mi je bila predložak za crtež balerina. Crtež stopala balerina započela sam u ljeto 2020. godine. Bila je to nova tehnika koju sam učila te mi je trebalo 8 mjeseci da završim crtež. Crtež sam završila u veljači 2021. godine.

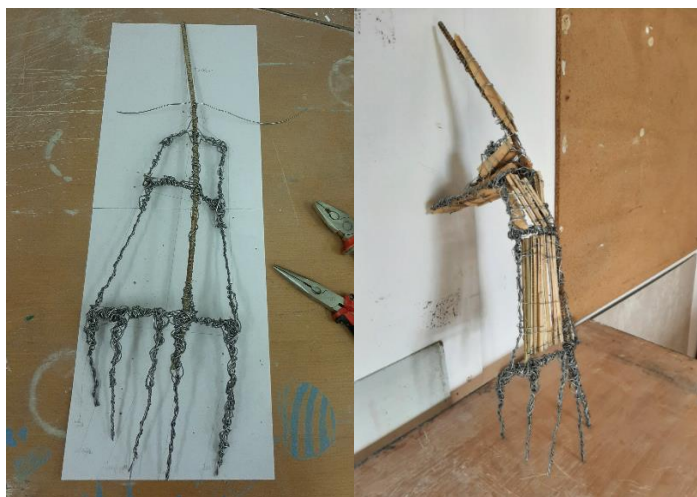

Slika 14: Lucija Savić, crtež stopala balerine, 2021.

Crtežom sam bila i više nego zadovoljna, ali nisam točno znala što dalje s njim. Kao takav mi je bio dobar, ali kada sam počela raditi ostale skice za kiparstvo, skice su mi se javljale uvijek kao skulpture. Na četvrtoj godini, tj. na prvoj godini diplomskog studija, donijela sam odluku da ću za diplomski rad, po izrađenom crtežu, napraviti skulpturu stopala balerine. Kada sam počela razrađivati temu, vidjela sam da mi puno širi i zanimljiviji aspekt pruža izbor različitih materijala. Različiti materijali, osim što doprinose dubini rada, naglašavaju njegovu estetiku te prenose jasnu i neuvijenu poruku.

Prvu godinu diplomskog studija iskoristila sam za napredovanje u anatomiji i za osvještavanje ideje o realizaciji vlastite zamisli. Na drugoj godini diplomskog studija započela sam s izradom diplomskog rada, što je bio dug, ponekad težak, ali vrlo uzbudljiv i zanimljiv proces.

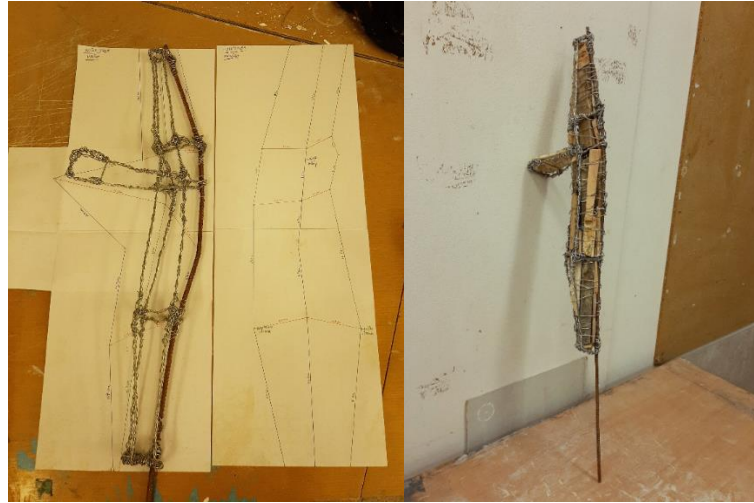
Ideja je bila napraviti balerinina stopala. Jedno stopalo željela sam napraviti u kaširanom papiru, a drugo u poliesteru. Prvi zadatak bio je osmisliti kako će to sve stajati u glini te je, nakon toga, započela izrada konstrukcije.

Slika 15: Lucija Savić, žičana konstrukcija za glineni model, 2022.

Trebala sam osmisliti kako će skulptura stajati na svojim "prstima" jer konstrukcija treba biti stabilna za vrijeme nanošenja gline na nju. Izmjerila sam kolike bi bile dimenzije skulpture te sam, prema tim mjerama, nacrtala nacrt i bokocrt. Oni su mi služili za izradu konstrukcija po točnim dimenzijama. U crtežu sam nacrtala najbitnije točke: zglobove, mjesta gdje počinju i završavaju prsti, dužinu svakog prsta, kut pod kojim se zglob naginje, itd.

Nakon što sam izradila žičanu konstrukciju, ostale dijelove sam "popunila" tankim komadima drveta. Glina se ne zadržava najbolje ako se nanese samo na metal te se može u nekim dijelovima odvojiti od metala. Zbog toga stavljam drvo jer se za njega glina bolje "primi". Na prste nisam mogla staviti drvo jer su bili pretanki, ali to nije bilo ni potrebno. S prva tri prsta koja "stoje" na tlu nisam imala nikakvih problema, a kod ostala dva prsta pojavila se mogućnost da glina sklizne s njih, ali to se ipak nije dogodilo.

Slika 16: Lucija Savić, žičana konstrukcija za glineni model, 2022.

Konstrukciju za drugo stopalo bilo je puno lakše izvesti jer nisam trebala paziti na previše stvari kao kod prethodnog stopala, gdje sam trebala znati unaprijed poziciju prstiju te zaobljenost stopala u dijelu prstiju. U oba stopala sam postavila glavnu šipku koja je njihovo težište te nosi cijelu težinu skulpture.

Slika 17: Lucija Savić, konstrukcije za modele u glini, 2022.

Kada sam završila, postavila sam konstrukcije na postament. Za dodatnu potporu, konstrukcijama sam u "peti" dodala šipku, tako da skulptura ne bi padala prema natrag. Takva konstrukcija bila je spremna za nanošenje gline, što će dodatno učvrstiti konstrukciju jer će se spajati dodatnim vlaknima s postamentom.

Slika 18: Lucija Savić, nanošenje gline na konstrukciju, 2022.

Dok sam modelirala, trebala sam pažljivo raditi jer se skulptura ipak malo njihala. Prebacivala sam mjere s raznih slika koje sam našla na internetu. Kod kuće sam radila skice kostiju i detaljno proučavala anatomiju stopala, svake kosti, mišića, ligamenta, vene, itd. Također sam trebala paziti na proporcije stopala. Isprva su mi prsti na skulpturi bili predugi, zbog čega su podsjećali na šake, pa sam ih trebala skratiti. Najbitnije mi je bilo da skulptura ostane vjerna crtežu, tj. da težinu s crteža prenesem na skulpturu. Cijelo vrijeme mi se činilo da ne postizem dojam težine u prstima na način na koji ja to želim. Vrlo je teško naći slike na internetu koje odgovaraju onome što radim. Nijedno stopalo nije slikano iz više kutova, već postoje slike raznih stopala iz različitih kutova. Na taj način je teže sebi složiti sliku u glavi pa sam to učinila kroz skice.

Slike 19 i 20: Lucija Savić, modeliranje anatomije stopala, 2023.

Ovo mi je bio prvi put da radim ovako veliko stopalo u glini, i još u toj pozi, pa mi je bilo teško zamisliti na koji način se zglob u toj pozi "iščai". Najlakše mi je bilo obraditi svaku kost direktno na skulpturi te sam to učinila s cijelim stopalom, tj. barem njegovim prednjim dijelom. Ovaj način mi je najbolje pomogao da shvatim kako se kosti u zglobu rotiraju u tu poziciju. Na internetu nisam mogla doći do točnih predodžbi, a tražila sam na sve strane. Stražnji dio stopala mogla sam s lakoćom navigirati.

Slike 21, 22, 23 i 24: Lucija Savić, završen model u glini, 2023.

Najdraži dio modeliranja bili su mi prsti i žile te zglob.

Bližio se kraj godine te sam trebala završiti skulpturu što sam prije mogla. Naravno, znala sam da neću sve stići na drugoj godini diplomskog studija, tako da sam ostavila ostatak za apsolventsku godinu. Skulptura nije bila skroz gotova, barem ne po mojem ukusu. Morala sam je lijevati kako se ne bi osušila tijekom ljeta.

Skulpturu sam podijelila na 5 dijelova koje ću lijevati. Prvo sam postavila limiće, određujući tako rubove. Nakon toga sam započela prvo frontalnu stranu koja je najveća. Ona će biti iz jednog dijela jer je sve poprilično plošno, tj. ne bi trebalo biti problema tijekom lijevanja i vađenja iz kalupa. Na prednjem dijelu sam odmah postavila dvije palete jer je taj dio najveći i mogao bi puknuti. Čekala sam da se svaki dio kalupa dovoljno osuši prije nego počnem lijevati sljedeći. Izvadila sam limiće sa strana gipsanog kalupa gdje više nisu bili potrebni te namazala kalijevim sapunom prije nego sam počela lijevati sljedeći dio kalupa. Lijevala sam cijelu skulpturu zajedno s postamentom, kako bi ona bila stabilnija. Taj dio postamenta mi na kraju ipak nije trebao, tako da ću sljedeću skulpturu lijevati vjerojatno bez njega.

Slike 25, 26, 27 i 28: Lucija Savić, lijevanje gipsa, 2023.

Gipsu koji sam koristila je vjerojatno davno prošao rok jer na kraju dana kalup još nije bio suh. Na kraju sam čekala cijelo ljeto da se kalup osuši u potpunosti te sam tek u listopadu apsolvirane godine napokon mogla izliti skulpturu. Bilo me strah da će kalup tijekom ljeta puknuti jer je glineni model još u njemu, ali to se nije dogodilo. Glina je iznutra bila u potpunosti suha, a kalup je bio savršen i neoštećen.

Tada sam također počela raditi na drugom stopalu. Kako sam toliko vremena provela proučavajući anatomiju, započela sam drugo stopalo bez problema, pa sam model na slici postavila u tri dana, dok mi je za prethodno stopalo trebala cijela godina. Shvaćam da mi je trebalo vremena kako bih usvojila neke činjenice vezane uz anatomiju. Teško je bilo prvi put raditi stopalo te veličine pod kutem pod kojim se ono "lomi". Srećom, kalup je "odležao" preko ljeta. Tada, kada sam bila daleko od skulpture, napokon sam shvatila kako bi sve trebalo izgledati.

Slika 29: Lucija Savić, otvaranje kalupa, 2023.

Slike 30, 31 i 32: Lucija Savić, početak modeliranja papučice, 2023.

Isti kalup mogla sam koristiti za lijevanje bilo čega. Shvatila sam da mogu ispuniti kalup pur pjnom te možda dobiti otisak. Problem je bio što bi se pur pjena zalijepila za kalup te ju ne bih mogla odvojiti, barem ne lako, stoga sam stavila tanku foliju da se to ne bi dogodilo. Naniжела sam pur pjenu u kalup na foliju i čekala da se raširi. Nakon što se osušila, bilo ju je vrlo lako izvaditi. Ipak, taj način nije bio dovoljno precizan te nije dobro prenio otisak. Razlog tome je vjerojatno taj što folija nije bila zalijepljena o sam kalup, a također nije bilo dovoljno pritiska sa suprotne strane kako bi pur pjena ušla u svaki detalj. Možda takav način ne bi ni uspio.

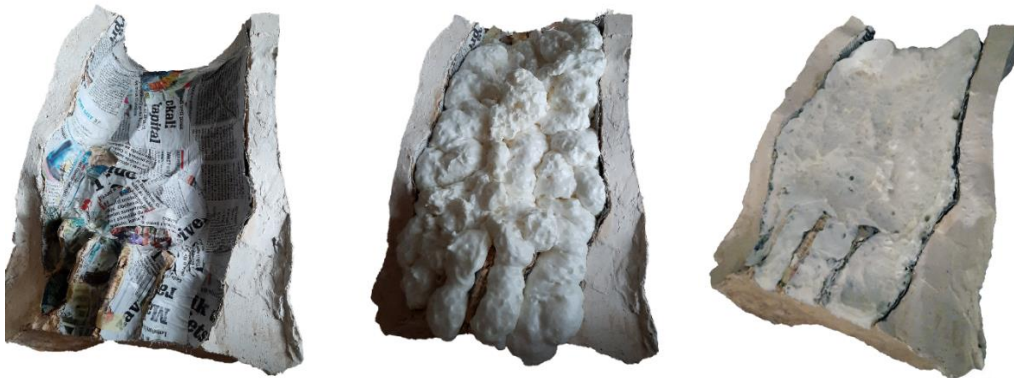
Sljedeći dan sam shvatila kako da izvučem otisak. Bilo je dosta improvizacije, a uglavnom sam se vodila znanjem i intuicijom. Shvatila sam da ću, ukoliko pik traku zalijepim za kalup, tada moći drvofiksom i novinama preći preko svega toga te ću moći paziti na svaki detalj da se lijepo "primi". Postojala je mogućnost da će, ako zalijepim pik traku po cijelom kalupu, vjerojatno biti teže takvu skulpturu izvaditi te bi mi se mogla deformirati u procesu. Trebalo mi je nešto što će se dovoljno zalijepiti za kalup, a opet lako izvaditi. S malo sreće, našla sam jednu traku staklenih vlakana koja su ljepljiva s jedne strane, a izgledaju poput mreže. Njihovi kvadratići daju dovoljno prostora da se pik traka može zalijepiti za kalup, ali ne cijelom svojom plohom te ju je tako lako izvaditi iz kalupa, dok je ljepljiva staklena mreža dovoljno ljepljiva da ostaje na mjestu dok lijepim pik traku.

Na pik traku sam drvofiksom lijepila novine te sam napravila dva sloja novina. Sve to sam dobro pritiskala u detalje kako bi skulptura maksimalno uspjela. Skulptura je šuplja te ne bi bila dovoljno stabilna pa sam ju trebala ispuniti pur pjnom. Kada se pur pjena osušila, odrezala sam sve viškove i pobrinula se da sve bude u ravnini i da rubovi budu čisti. To mi je bilo važno kako bi svaki komad kalupa lijepo "legao" jedan na drugog. Na kraju, kada sam bila sigurna da kalupi lijepo priliježu jedan na drugog, još jednom sam pur pjnom prošla svaki dio skulpture te sam spojila sve kalupe. Tim načinom, pur pjena je dovoljno jako zalijepila svaki komad skulpture te bi trebala izaći cijela, u jednom komadu, dok je budem vadila iz kalupa. Ostavila sam je preko noći kako bih bila sigurna da je u potpunosti suha te sam sljedeće jutro počela s vađenjem iz kalupa. Skulptura je poprilično lako izašla iz kalupa. Jedino je prednji, najveći dio, bilo malo teže izvaditi, ali sve je ipak izašlo u komadu. To je bila improvizacija, ali drago mi je da je uspjela. Vaditi dio po dio bilo bi puno teže, zato je lijepo vidjeti da je sve izašlo u jednom komadu, bez pucanja i deformiranja. Pur pjena očigledno može podnijeti malo savijanja bez da se

deformira, što mi je vrlo korisna informacija za buduće projekte. Cijeli ovaj proces bio mi je nov, s puno improvizacija i testiranja, ali jako koristan za neke buduće radove. Zanimljivo je da je ovaj materijal poprilično lagan pa ga je lako prenositi s mjesta na mjesto, za razliku od gipsanog za koji bi mi ponekad trebala pomoć više ljudi.

Lijevo: Slika 33: Lucija Savić, kaširani papir u kalupu, 2023. Desno: Slika 34: Lucija Savić, nanošenje purpene, 2023.

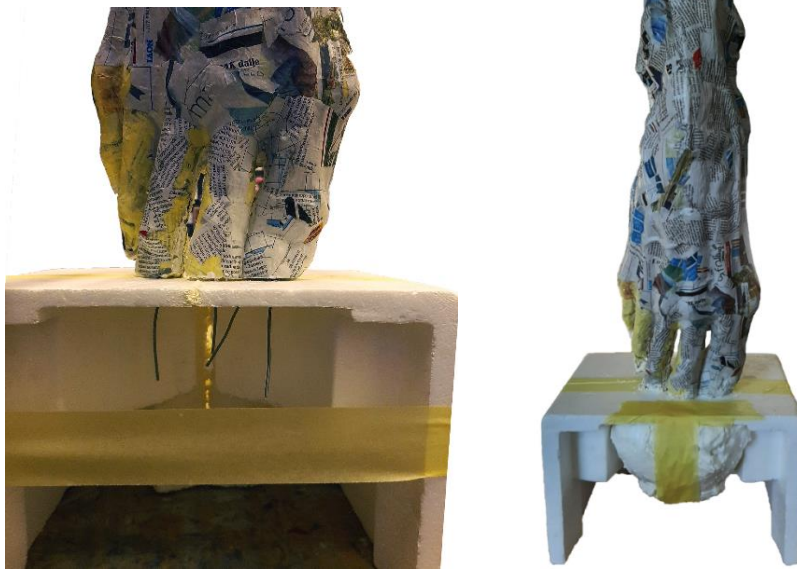
Slike 35, 36 i 37: Lucija Savić, proces uzimanja otiska iz kalupa, 2023.

Slika 38: Lucija Savić, spajanje pur pjene unutar kalupa, 2023.

Lijevo: Slika 39: Lucija Savić, vađenje modela iz kalupa, 2023. Desno: Slika 40: Lucija Savić, model izvađen iz kalupa, 2023.

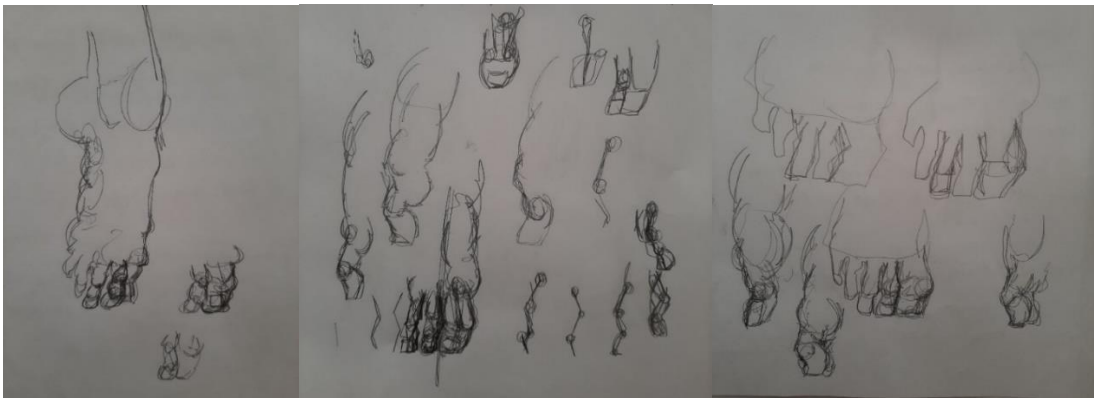
Lijevo: Slika 41: Lucija Savić, postavljanje modela na postament, 2023., Desno: Slika 42: Lucija Savić, model postavljen na postament, 2023.

Slika 43: Lucija Savić, skulpture jedna pored druge, 2023.

S ovim je materijalom restauracija vrlo laka jer se može lako rezati skalpelom i dodavati ponovnim lijepljenjem novina. Prvo sam uklonila staklenu mrežicu te počela s restauracijom, lijepeći novine direktno na pik traku. Također sam koristila pur pjenu za dodavanje forme gdje je ona nedostajala te sam ju lako rezala i oblikovala. Skulpturu sam postavila na postament na način da sam, kroz tri prsta koja "dotiču" tlo, umetnula šipku. Na stiroporu sam označila točno mjesto gdje će se prsti nalaziti i kroz te točke probila šipku pa su prsti sjeli točno na mjesto na koje su trebali. Šipke su bile dovoljno čvrste da drže lagani materijal skulpture, a opet dovoljno fleksibilne da ih zavežem jednu za drugu s donje strane postamenta. To sam sve dodatno ojačala pur pjenom. Napokon vidim skulpture po prvi put jednu do druge! Nastavila sam s restauracijom i modeliranjem skulpture. Napokon sam mogla završiti ono što nisam stigla prošle godine te završiti sve detalje koje sam htjela.

Slika 44: Lucija Savić, skice stopala i prstiju, 2024.

Lijevo: Slika 45: Lucija Savić, skica u glini, 2024., Desno: Slika 46: Lucija Savić, model napravljen vjerno skici, 2024.

Lijevo: Slika 47: Lucija Savić, prije promjene, 2024, Desno: Slika 48: Lucija Savić, poslije promjene, 2024.

Nešto mi je konstantno nedostajalo kod skulpture tj. činilo mi se da nema dovoljan dojam težine. Pitala sam se je li to potrebno mijenjati ili ne. Možda sam mogla ostaviti tako kako jest, ali sam htjela postići dramatičniji dojam. Modelirala sam u glini brzinsku skicu kako bih prikazala izgled prstiju pod puno većim pritiskom te sam napravila istu stvar na skulpturi. Stanje prije i poslije promjene može se vidjeti na slikama 47 i 48. Čini mi se da je stopalo na lijevoj strani puno ljepše, ali stopalo na desnoj strani izgleda dramatičnije. Prste sam skratila i savila pod većim kutom. Prsti su se činili previše dugački te je najlakši način bio dodati izrezani sloj pur pjene te tako "povisiti" liniju postamenta na kojoj bi mogla nastaviti s modeliranjem prstiju.

Skulpturu je možda bilo teško "vidjeti" zbog novina pa ću je kasnije obojati u bijelo. Iako mi se efekt novina svidio, možda će to ipak biti ideja za neku skulpturu u budućnosti. Kasnije sam se odlučila za obične bijele salvete kojima je lakše modelirati jer su puno tanje te nisu pune informacija kao novine.

Stiropor mi se činio prelaganim te sam odlučila ispuniti postament gipsom kako bi skulptura bila stabilnija. Također sam odlučila smanjiti postament tako da od dna postamenta do vrha skulpture ima točno 65 cm. Kako se radi o stiroporu i pur pjeni, bilo je lako smanjiti postament. Trebala sam paziti da je sve horizontalno, u ravnini. Skulpturu

sam postavila naopačke dok se gips sušio jer je gravitacija osigurala da je sve horizontalno.

Slika 49: Lucija Savić, obrada postamenta i mijenjanje nagiba, 2024.

Umjesto novina, počela sam koristiti bijele maramice. Nisam željela da se skulptura teško promatra zbog novina i informacija na njima. Skulpturu sam akrilom dodatno obojala u bijelo.

Kada sam skulpturu postavljala na postament, postavila sam je malo nagnutu prema natrag. Bilo mi je lakše podignuti jednu stranu postamenta, nego vaditi skulpturu i mijenjati konstrukciju. Izmjerila sam koji bi mi točno kut trebao te okrenula skulpturu naopako. Srećom da je tako lagana pa se može nositi i okretati. Ispod postamenta sam postavila stiropor debljine 1 cm. Tako sam na suprotnom kraju, tj. na kraju koji mi treba, dobila nagib. Ovako mi je bilo lakše izvesti željeni kut jer mi pomaže gravitacija. Nakon što se sve osušilo, ostrugala sam višak kako bi sve bilo glatko i ravno. Skulpturu sam postavila uspravno na stol te sam dobila nagib koji mi treba. Kako je nagib bio s donje strane postamenta, te sada ostatak nije izgledao ravno, na gornju plohu, prednju i stražnju, nanijela sam gips da bi sve strane bile okomite pod 90 stupnjeva. Dobila sam točan nagib skulpture koji mi je trebao. Težište sam joj pomaknula malo prema naprijed te bi sada trebala imati veći dojam kao da stoji na prstima, a ne kao da malo pada unatrag.

Slike 50, 51 i 52: Lucija Savić, model u kaširanom papiru, 2024.

Za to vrijeme, osušila mi se druga skulptura u glini te sam trebala sve skinuti i modelirati ispočetka. Kako sam već više puta modelirala stopalo, znala sam kako sve točno treba izgledati. Mislila sam da će mi trebati više vremena, no za izmodelirati sve od nule do gotove skulpture, trebalo mi je svega tri tjedna.

Slike 53, 54, 55 i 56: Lucija Savić, proces od početka do kraja, 2024.

Slike 57, 58, 59 i 60: Lucija Savić, završen model u glini, 2024.

Slike 61, 62, 63 i 64: Lucija Savić, lijevanje gipsa, 2024.

Nakon što sam završila skulpturu, počela sam je lijevati. Kalup sam odlučila podijeliti u četiri dijela. Limiće sam postavila prve te na to dodavala gips i prvi kalup bio je gotov. Kada se kalup osušio, maknula sam limiće te sam njegove rubove (tamo gdje dolazi sljedeći kalup) premazala kalijevim sapunom kako se gips ne bi zalijepio jedan za drugi. Potom sam na isti način odradila ostala tri dijela. Na kraju sam, dužinom najvećeg kalupa, kudjeljom i gipsom, zalijepila dvije letve. One služe kao dodatna potpora za veliki kalup. Ujutro, kada se kalup osušio, čekićem i dljetom sam skinula višak gipsa koji je prekrilo

rubove dijelova kalupa. Sve rubove treba očistiti da budu vidljivi kako ne bi došlo do puknuća kalupa tijekom otvaranja. Prvo sam maknula dva manja kalupa sa stražnje strane, a zatim veliki prednji kalup. Stražnji donji kalup ostavila sam za kraj zbog šipke koju sam trebala maknuti. Prerezala sam je na mjestima gdje se spaja tankom žicom te je šipka lagano izišla van. Ostala je jedna rupa u peti koju sam jednostavno pokrpalala gipsom. Na kraju sam oprala kalupe od ostataka gline te pustila kalup da se u potpunosti osuši kako bi bio spreman za lijevanje poliestera.

Kalup se sušio otprilike 10 dana. Trebao se u potpunosti osušiti prije lijevanja poliestera. Nakon što se osušio, napokon smo mogli početi lijevati poliester. Asistent Silvester mi je pomogao s lijevanjem, a ovo mi je bio prvi put da koristim poliester. Prvi korak bio je premazati kalup releasantom i čekati da se potpuno osuši. Ukoliko se ne bi osušio do kraja, moglo bi se dogoditi da se poliester zalijepi za kalup. Nakon malo duže od sat vremena, kalup se osušio te smo mogli započeti s lijevanjem. Zamiješali smo poliestersku smolu s talkom te malo bijelog pigmenta. Kako talk zgusne smolu, tako smo dodavali talka koliko smo htjeli da poliester bude gust i napravili smo poprilično gustu smjesu. Kada smo postigli željenu gustoću, dodali smo katalizator koji pokreće proces stvrdnjavanja poliestera. Pomoću malog kista, počeli smo premazivati poliester po kalupima u tankom sloju. Pustili smo neko vrijeme da se posuši te zamiješali poliestersku smolu s malo katalizatora. Cijelom dužinom kalupa stavili smo komade staklene vune te kistom utiskivali poliester po njoj. Napravili smo dva sloja poliestera i staklene vune po svim kalupima te pustili da se osuši do kraja. Nakon što se osušilo, asistent mi je pomogao sa skidanjem viškova tako da je po rubovima ispilio viškove poliestera. Rubovi su trebali biti glatki i sav višak se trebao skinuti kako bi mogli točno ponovno spojiti skulpturu. Nakon što smo izvadili poliestersku skulpturu, počeli smo spajati dijelove. Prvo smo žicom učvrstili, jedan za drugog, gornji dio skulpture te iznutra zalijepili staklenom vunom i smolom. Pričekali smo da se malo osuši te zavezali zadnji dio skulpture te iznutra zalijepili poliestrom i staklenom vunom. Pričekala sam do idućeg dana da se sve do kraja osuši te počela s restauracijom. Turpijom sam počistila sve rubove te dno. Dobro je što je skulptura vrlo lagana te niti centimetar debela, a čvrsta, te može sama stajati bez stalka.

Lijevo: Slika 65: Lucija Savić, kalup premazan 'releasantom', 2024., Desno: Slika 66: Lucija Savić, nanošenje prvog sloja poliester, 2024.

Slika 67: Lucija Savić, nanošenje poliester i staklene vune, 2024.

Slike 68, 69, 70 i 71: Lucija Savić, skidanje viškova poliester s rubova, 2024.

Slike 72 i 73: Lucija Savić, spajanje skulpture, 2024.

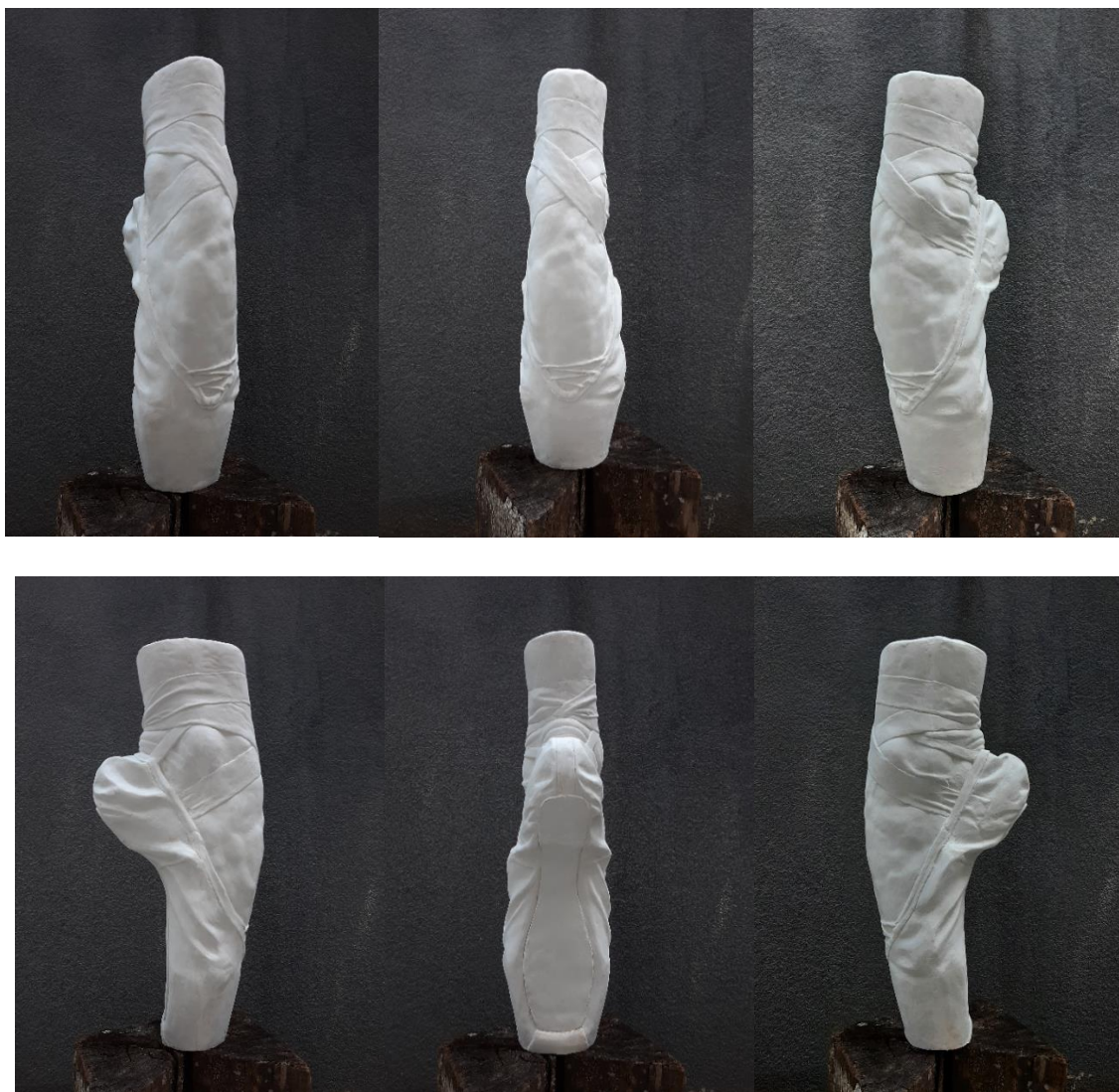
Slike 74, 75, 76 i 78: Lucija Savić, skulptura spojena, 2024.

Ovaj proces bio mi je nov i više nego koristan. Restaurirajući prvu skulpturu u kaširanom papiru, otkrila sam novi način za dobivanje zanimljive teksture. Kako sam skalpelom skidala viškove skulpture te bijelim maramicama i drvofiksom lijepila nove slojeve, tako sam dobila zanimljivu teksturu gdje se donji slojevi skulpture vide kroz poluprozirne bijele maramice. Ta tekstura daje dodatnu težinu skulpturi jer izgleda kao da je stopalo oštećeno, puno rana. To bi se moglo nazvati pravo izražavanje u materijalu – kaširanom papiru. Ovo osobito dobro djeluje u kontrastu s drugom skulpturom. Obje skulpture su bijele, ali jedna je elegantna, bijela, nježna, dok je druga teška, puna rana, nabubrenih žila, oštećenja i deformacija.

Slika 79: Lucija Savić, skulpture jedna pokraj druge, 2024.

Slike 80, 81, 82, 83, 84 i 85: Lucija Savić, skulptura restaurirana, 2024.

Za drugu sam skulpturu također napravila postolje te je postavila na njega. Restauracija poliesteru bila je puno lakša nego što sam mislila da će biti. Lako sam postigla željenu gustoću poliesteru, poput gipsa, te ispunjavala procjepe u skulpturi koje bih naknadno pobrusila brusnim papirom da bih dobila što glađu teksturu.

Samo stopalo koje je zapravo prekriveno čarapicom, brusila sam finijim brusnim papirom, dok sam papučicu brusila malo grubljim papirom, kako bi se na dodir osjetila razlika u materijalima te doprinijela samom dojmu skulpture.

Slika 86: Lucija Savić, završni rad, 2024.

7. ZAKLJUČAK

U ovom radu prvi put sam se ozbiljnije koristila materijalima kao što su kaširani papir, pur pjena i poliester. Koristila sam znanje koje sam imala iz anatomije, a dodatno sam proučavala anatomiju stopala te osmišljavala na kojim dijelovima da izrazim deformacije. Kombinirala sam materijale s kojima sam već radila, kao što su glina, gips i slično, s kaširanim papirom, pur pjenom i poliesterom koje sam prvi put koristila. Za uzimanje otisaka iz gipsanog kalupa, dosta sam improvizirala s kaširanim papirom te se bazirala na svom predznanju. Nakon toga slijedila je sama obrada materijala, koja je zapravo bila dosta lagana jer se pur pjena i kaširani papir lako mogu rezati skalpelom te ponovno lijepiti drvofiksom. Naravno, takva obrada je puno sporija od gline, no dobra stvar je što je materijal lagan te se na njega ne treba paziti kako se ne bi upljesnivio. Iako to isprva nisam planirala, kombinacija pur pjene, novina, bijelih maramica te različitih načina na koji sam ih primjenjivala na skulpturi, dali su mi uvid u novi način izraza u materijalima. Dobila sam različite teksture, ovisno o obradi na pojedinom mjestu skulpture. Na mjestima gdje sam skidala materijal novina, a dodavala bijele maramice, dobila se tekstura koja je izgledala poput nekakvog oštećenja jer se vide slojevi novina. Na mjestima na kojima sam aplicirala maramice i drvofiks, dobila se skroz drugačija tekstura. Stečeno znanje rada s poliesterom koristit će mi za mnoge druge projekte na kojima bih htjela raditi. Poliester je vrlo izdržljiv materijal s kojim je vrlo lako raditi i obrađivati ga, gotovo kao gips. Shvatila sam da mogu raditi veće formate skulptura koje su lakše po težini i izdržljivije što se tiče vremenskih uvjeta.

Ovaj diplomski rad pružio mi je prekrasnu priliku i mogućnost da razvijem svoje vještine i isprobam tehnike i materijale za koje nisam bila sigurna da se mogu koristiti u kiparstvu. Osim stečenih vještina i znanja, posebno mi je zadovoljstvo što sam dobila priliku obraditi temu koja me cijeli život interesirala i intrigirala te kroz nju izraziti svoj osobni pogled na taj čarobni svijet baleta.

8. LITERATURA

Knjige:

- Teresa Forcades, *Vjera i sloboda*, Rijeka, Ex Libris, 2017.
- Jordan Peterson, *Mape Značenja: Arhitektura vjerovanja*, Split, Verbum, 2022.
- Walter Issacson, *Leonardo Da Vinci: Biografija*, Zagreb: Školska knjiga, 2021.
- Andrej Tarkovski, *Sculpting in time*, 1989.
- Giulio Carlo Argan, *umjetničko i estetsko*
- Marina Abramović, *Prolazim kroz zidove*, Zagreb: Iris Illyrica, 2018.
- Čezare Molinari, *Istorija pozorišta*, Beograd: "Vuk Karadžić", 1982.
- Patrice Pavis, *Pojmovnik teatra*, Zagreb: Izdanja Antibarbarus, 2004.
- Slobodan Prosperov Novak, *Knjiga o teatru*, Zagreb: AGM, 2014.

Web Izvori:

On the terrifying hoax execution that haunted Dostoevsky's writing, <https://lithub.com/on-the-terrifying-hoax-execution-that-haunted-dostoevskys-writing/> (pristupljeno 15.6.2024.)

Marina Abramović „I like to push the limits, but I love life too much“, <https://www.arteldia.com/Interviews/Marina-Abramovic-I-like-to-push-the-limits-but-I-love-life-too-much> (pristupljeno 11.6.2024.)

The Guardian, Interview: Marina Abramović, <https://www.theguardian.com/artanddesign/2010/oct/03/interview-marina-abramovic-performance-artist> (pristupljeno 14.6.2024.)

Sculpting in time, with Andrei Tarkovsky, <https://philarchive.org/archive/SFESIT> (pristupljeno 20.6.2024.)

Conversations with Dostoevsky,
<https://global.oup.com/academic/product/conversations-with-dostoevsky-9780198881544?cc=at&lang=en&> (pristupljeno 20.6.2024.)

Broadview, Intervju with Sister Teresa Forcades, <https://broadview.org/interview-with-sister-teresa-forcades/> (pristupljeno 10.6.2024.)

The Guardian, Jordan Peterson: 'The pursuit of happiness is a pointless goal', <https://www.theguardian.com/global/2018/jan/21/jordan-peterson-self-help-author-12-steps-interview> (pristupljeno 10.6.2024.)

Medium, Life Is All About Sacrifice By Jordan Peterson: How to Embrace Life's Challenges and Overcome Adversity, <https://medium.com/@yashthemepages/life-is-all-about-sacrifice-by-jordan-peterson-how-to-embrace-lifes-challenges-and-overcome-7f923e322f84> (pristupljeno 10.6.2024.)

Stilovi, razdoblja, život – 01 Predhistorija, kameno doba, zemljano doba – DOKU Radovan Ivančević, <https://www.youtube.com/watch?v=ThiYMYBwGV4&t=445s>

9. POPIS ILUSTRACIJA

Slika 1: Andrea del Verrocchio, „Nevjerni Toma“, 1483.

Slika 2: Leonardo da Vinci, „Mona Lisa“, 1503.

Slika 3: Leonardo da Vinci, „Ginevra de' Benci“, 1474.-78.,

Slika 4: Leonardo da Vinci, „Studija vode“, 1508.-9.

Slika 5: Lars von Trier, „Melankolija“, 2011.,

Slika 6: Lars von Trier, „Ples u tami“, 2000.

Slika 7: Lars von Trier, „Lomeći valove“, 1996.

Slika 8: Andrej Tarkovski, „Stalker“, 1979.,

Slika 9: Andrej Tarkovski, „Žrtva“, 1986.,

Slika 10: Andrej Tarkovski, „Ivanovo djetinjstvo“, 1962.

Slika 11: Marina Abramović, „Rhythm 0“, 1974.,

Slika 12 Marina Abramović „Rhythm 5“, 1974.,

Slika 13 Marina Abramović „The artist is present“, 2012.

Slika 14: Lucija Savić, crtež stopala balerine, 2021.

Slika 15: Lucija Savić, žičana konstrukcija za glineni model, 2022.

Slika 16: Lucija Savić, žičana konstrukcija za glineni model, 2022.

Slika 17: Lucija Savić, konstrukcije za modele u glini, 2022.

Slika 18: Lucija Savić, nanošenje gline na konstrukciju, 2022.

Slika 19 i 20: Lucija Savić, modeliranje anatomije stopala, 2023.

Slike 21, 22, 23 i 24: Lucija Savić, završen model u glini, 2023.

Slike 25, 26, 27 i 28: Lucija Savić, lijevanje gipsa, 2023.

Slika 29: Lucija Savić, otvaranje kalupa, 2023.

Slike 30, 31 i 32: Lucija Savić, početak modeliranja papučice, 2023.

Slika 33: Lucija Savić, kaširani papir u kalupu, 2023.

Slika 34: Lucija Savić, nanošenje pur pjene, 2023.

Slike 35, 36 i 37: Lucija Savić, proces uzimanja otiska iz kalupa, 2023.

Slika 38: Lucija Savić, spajanje pur pjene unutar kalupa, 2023.

Slika 39: Lucija Savić, vađenje modela iz kalupa, 2023.

Slika 40: Lucija Savić, model izvađen iz kalupa, 2023.

Slika 41: Lucija Savić, postavljanje modela na postament, 2023.,

Slika 42: Lucija Savić, model postavljen na postament, 2023.

Slika 43: Lucija Savić, skulpture jedna pored druge, 2023.

Slika 44: Lucija Savić, skice stopala i prstiju, 2024.

Slika 45: Lucija Savić, skica u glini, 2024.,

Slika 46: Lucija Savić, model napravljen vjerno skici, 2024.

Slika 47: Lucija Savić, prije promjene, 2024,

Slika 48: Lucija Savić, poslije promjene, 2024.

Slika 49: Lucija Savić, obrada postamenta i mijenjanje nagiba, 2024.

Slike 50, 51 i 52: Lucija Savić, model u kaširanom papiru, 2024.

Slike 53, 54, 55 i 56: Lucija Savić, proces od početka do kraja, 2024.

Slike 57, 58, 59 i 60: Lucija Savić, završen model u glini, 2024.

Slike 61, 62, 63 i 64: Lucija Savić, lijevanje gipsa, 2024.

Slika 65: Lucija Savić, kalup premazan 'releaserom', 2024.,

Slika 66: Lucija Savić, nanošenje prvog sloja poliestera, 2024.

Slika 67: Lucija Savić, nanošenje poliestera i staklene vune, 2024.

Slike 68, 69, 70 i 71: Lucija Savić, skidanje viškova poliestera s rubova, 2024.

Slike 72 i 73: Lucija Savić, spajanje skulpture, 2024.

Slike 74, 75, 76 i 78: Lucija Savić, skulptura spojena, 2024.

Slika 79: Lucija Savić, skulpture jedna pokraj druge, 2024.

Slike 80, 81, 82, 83, 84 i 85: Lucija Savić, skulptura restaurirana, 2024.

Slika 86: Lucija Savić, završni rad, 2024.